

SPECIJALNO IZDANJE

ITALIJA ZEMLJA PARTNER INOVACIJE U AGRARU

JUN 2017.

Međunarodni poljoprivredni sajam u Novom Sadu nedavno je završen, ali odjeci ove najveće smotre agrara u Jugoistočnoj Evropi i dalje su prisutni. Italijanska agencija za spoljnu trgovinu ICE organizovala je učešće tamošnjih firmi, a njih 14 je predstavilo bogatu italijansku tradiciju u domenu voćnih rasada, tehnologija i mašina za tretmane nakon berbe, za navodnjavanje, za ambalažiranje, za prehrambeno-prerađivačku industriju, obradu mesa, kao i postrojenja i mašine za upotrebu u poljoprivredi.

I dve konferencije, u organizaciji ICE, bile su veoma zapažene. U prvoj je fokus bio na inovacijama u poljoprivrednoj proizvodnji, a u drugom se govorilo o prednosti udruživanja i stvaranje proizvoda sa dodatnom vrednošću u sektoru mleka.

Inovacije, standardizacija i udruživanje bile su teme koje smo obradili u **Specijalnom izdanju: Italija zemlja partner – inovacije u agraru.**

Razgovarali smo sa eminentnim italijanskim stručnjacima koji su bili jednoglasni da domaći poljoprivrednici koji žele siguran plasman po dobroj ceni moraju da se udruže, da inoviraju način proizvodnje, da se fokusiraju na viši stepen prerade i da njihovi proizvodi budu sertifikovani.

U svim ovim segmentima Srbija može imati pomoć Italije.

I ovdašnji ministar poljoprivrede Branislav Nedimović smatra saradnju Italije i Srbije kao izuzetno dobru, a koja ima perspektivu za napredak i u budućnosti.

- U narednom periodu, sa Italijom bi se mogla intenzivirati bilateralna saradnja u oblasti zdravstvene zaštite i dobrobiti životinja, prometa veterinarskih lekova i pomoćnih sredstava, bezbednosti i kvaliteta hrane, kategorizaciji hrane, kategorizaciji objekata, sve kroz razmenu i edukaciju stručnjaka, kao i kroz uspostavljanje viših oblika saradnje kroz strateško partnerstvo i pospešivanje italijanskih ulaganja u sektor poljoprivrede Srbije – rekao je ministar Nedimović.

Na sajmu je najavljeno i predstavljanje srpskih granskih kompanija u okviru sajma Agrilevante koji će biti držan u Bariju od 12. do 15. oktobra, u saradnji sa udruženjem FEDERUNACOMA. Planirano je takođe da teritorijalno nadležne ICE kancelarije organizuju posetu italijanske izložbe za delegaciju od 60 predstavnika specijalizovanih kompanija sa područja Balkana – iz Crne Gore, Rumunije, Bugarske, Makedonije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije i Mađarske.

Vaša eKapija

Sadržaj

Giuseppe Manzo, ambasador Italije u Beogradu

Nastavljamo da dajemo konkretan doprinos razvoju Srbije	1
Inovacijama i savremenom tehnologijom do konkurentnije poljoprivrede	
Italijanska iskustva primenjiva i na srpskim njivama	4
Nataša Milanović, direktorka firme Biosil	
Inovativnost znači hrabrost i stalni rast	7
Inovacije spasavaju italijanska sela	
AREA Science Park pokreće ruralni razvoj, kulturu i turizam	9
Branislav Nedimović, ministar poljoprivrede i zaštite životne sredine	
Zelimo strateška partnerstva i pospešivanje italijanskih ulaganja u agrar Srbije	11
Marko Acerbi, direktor za sajamske manifestacije Udruženja proizvođača poljoprivredne mehanizacije FederUnacoma	
Italija ima u ponudi sve što Srbiji treba	14
Alvaro Kroćani, Istraživački centar za biljnu proizvodnju	
Javno-privatno partnerstvo ključ za inovativnu poljoprivrodu	16
Giovanni Mafodda, direktor ICE Beograd	
Italijanske poljoprivredne firme su zainteresovane za poslovanje u Srbiji	18
Federiko Valentini, Konzorcijum za proizvodnju komposta	
Rešavamo problem organskog otpada i nudimo rešenje za unapređenje zemljišta	20
Dorđo Venčeslai, Zavod za usluge na tržištu poljoprivredno-prehrabrenih proizvoda	
Farmere možete uveriti u inovacije samo profitom	22
Mlekarstvo u Srbiji i Italiji	
Preradom do dodate vrednosti i više cene proizvoda	24
Oznaka zaštićenog porekla	
Put ka većoj sigurnosti plasmana mleka i mlečnih proizvoda	27
Mocarella najvoljeniji sir na svetu	
Italijani udruživanjem i sertifikatima otvorili vrata Evrope	29
I pšenica u pasti sa oznakom "Made in Italy"	
Da li ste čuli za društvenu poljoprivrednu?	31
	32

Giuseppe Manzo, ambasador Italije u Beogradu

Nastavljamo da dajemo konkretan doprinos razvoju Srbije

Giuseppe Manzo

Ekonomski saradnji predstavlja jedan od nosećih stubova italijansko-srpskih bilateralnih odnosa, kaže u razgovoru za eKapiju ambasador Italije u Beogradu Giuseppe Manzo.

Osim podrške italijanskim firmama koje posluju u Srbiji, ova ambasada će u narednom periodu još više raditi na dovođenju novih ulagača u Srbiju, a intenziviraće se i rad na zajedničkim projektima. Mnoge italijanske firme su već prisutne i angažovane na infrastrukturnim projektima u našoj zemlji - projektovanju i izgradnji puteva, železnice i objekata iz sektora energetike, jaka povezanost tradicionalno postoji i u sektoru poljoprivrede, a ambasador u narednom periodu očekuje proširenje ekonomskog saradnje i na polju umetničke i kulturne baštine.

Šansu za jačanje pozicije Srbije naš sagovornik vidi i u povezivanju regionala, što bi, kako ističe, podstaklo njegovu integraciju i napredovanje na evropskom putu.

eKapija: Ekonomski saradnja Italije i Srbije iz godine u godinu je sve bolja. Možete li nam ukratko dati presek i ukazati na glavne oblasti saradnje?

- Krenimo od brojki, koje su zaista pozitivne i u stalnom rastu. Spoljnotrgovinska razmena između Italije i Srbije je u 2016. godini dostigla vrednost od 3,7 mlrd EUR, čemu je doprinelo i više od 600 italijanskih firmi prisutnih u Srbiji koje zapošljavaju preko 26.000 radnika. Naše prisustvo u Srbiji ima jaku istorijsku i konkretnu podlogu. Lideri smo u ključnim sektorima, od finansijskog i sektora osiguranja, preko automobilske i tekstilne industrije do, naravno, sektora poljoprivrede i agrobiznisa. Italijanske investicije u ovim i drugim strateškim sektorima učinile su da je u proteklih dvadeset godina Italija uvek među prvima na listi stranih investitora.

Ekonomска saradnja predstavlja jedan od nosećih stubova italijansko-srpskih bilateralnih odnosa. Prilikom svoje nedavne posete Beogradu, ministar inostranih poslova Andelino Alfano (Angelino Alfano) potvrđio je da postoji veliko interesovanje da se italijansko privredno prisustvo u Srbiji dodatno razvija. Putem ekonomskih diplomatija nastavićemo ne samo da pružamo podršku italijanskim firmama koje već rade u Srbiji, nego ćemo raditi i na dovođenju novih ulagača, koristeći i mogućnosti koje pružaju evropski fondovi. Italijanska ambasada je upravo na tu temu nedavno napravila kratak priručnik za italijanske preduzetnike zainteresovane da ulažu u Srbiju.

eKapija: Nove vesti nam stižu u vezi sa dugo očekivanom realizacijom investicija Ferrero – da kompanija traži partnera za proizvodnju lešnika, kao i modele za zasnivanje novih površina pod ovom biljkom. Koji je trenutni status ove investicije?

- Ferrerova investicija je sad već konkretna realnost. Posle pronalaženja terena u Vojvodini najpogodnijeg za uzgoj lešnika, izvršeni su značajni radovi kao što su postavljanje sistema za navodnjavanje i priključivanje na električnu mrežu. Pored direktnog efekta koji na teritoriju imaju poslovanje Ferrera i unapređenje lokalne infrastrukture, još jedan pozitivan element je i uključivanje lokalnih partnera, sa kojima će Ferrero moći da saraduje i razmenjuje znanja i tehnologije koje poseduje kao svetski lider u ovom sektoru. U poslovanje sa Ferrerom je do sada uključeno već stotinu srpskih poljoprivrednika, a taj broj nastavlja da raste, što samo potvrđuje da je ovde reč o jednom dugoročnom ulaganju, koje će doneti značajne pogodnosti srpskoj poljoprivredi.

eKapija: U oktobru je u Beogradu održana konferencija "Italija-Srbija: Gradimo zajedno", kada su najavljenе značajna saradnja i brojne investicije u oblasti gradnje i revitalizacije infrastrukture u Srbiji. U kojoj meri i kojim ritmom se može očekivati realizacija najavljenih projekata?

- Konferencija je ukazala na jedan aspekt od ključnog značaja za ekonomski razvoj Srbije i celog regiona, a to je povezivanje, odnosno sprovođenje radova na povezivanju, regiona koji će podstići njegovu integraciju i napredovanje na evropskom putu. Za Italiju, koja predsedava narednim samitom zemalja zapadnog Balkana u sklopu Berlinskog procesa, ova tema zauzima centralno mesto. Konferencija održana u oktobru organizovana je u sklopu posete Srbiji delegacije od preko 40 italijanskih firmi iz sektora građevine, koje su na taj uspele da se upoznaju sa poslovnim mogućnostima u zemlji i uspostave direktnе kontakte sa srpskim privrednicima. Mnoge italijanske firme su već prisutne i angažovane na projektovanju i izgradnji puteva, železnice i objekata iz sektora energetike, i tako daju konkretni doprinos razvoju Srbije. Nema sumnje da će novi planovi i projekti Vlade Srbije, uz pomoć evropskih fondova, omogućiti uključivanje još kompanija koje su spremne da podele svoje bogato iskustvo u ovom tehnički zahtevnom sektoru. S tim u vezi smo u tesnom kontaktu sa Ministarstvom građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Srbije, posebno imajući u vidu da je regionalno povezivanje, kao što smo već pomenuli, jedna od glavnih stavki na dnevnom redu predstojećeg Samita zemalja zapadnog Balkana u Trstu.

eKapija: Možemo li uskoro očekivati otvaranje novih kanala ekonomске saradnje između Italije i Srbije?

- Bilo je reči o infrastrukturi, ali tu su i energija, prehrambena industrija, tekstilna industrija i mnogi drugi sektori. Međutim, postoji jedna oblast koja je, a to je greška, slabo razmatrana iz ekonomskog ugla. Mislim na valorizaciju umetničke i kulturne baštine. Italija i Srbija su pokrenule konstruktivan dijalog usmeren ka razmeni znanja i iskustava sa ciljem da se u punoj meri iskoristi neverovatna srpska baština, od srednjovekovnih lokaliteta do prestižnih beogradskih muzeja, od arheoloških nalazišta do spomenika savremene arhitekture. Stručnjaci iz značajnih italijanskih muzeja su posetili Srbiju kako bi sa brojnim direktorima i kustosima srpskih muzejskih institucija podelili nove tehnike upravljanja kulturnim dobrima koje su u ovom domenu usvojene u Italiji. Osnovna zamisao je stvaranje prilike za ekonomski razvoj kroz kulturu i umetnost.

Međutim, italijanska ekonomска diplomacija je posvećena i jačanju prisustva u sektorima u kojima već postoji jaka saradnja. Mislim u prvom redu na poljoprivrednu, domen u kom se Italija i Srbija međusobno prepoznavaju kao strateški partneri. To, naravno,

foto: Budimir Jevtic/shutterstock.com

nije nov sektor ekonomске razmene, ali u tom domenu ostaje još mnogo neiskorišćenih potencijala. Primera radi, Italija je proteklih godina stekla zavidno iskustvo u polju organske poljoprivrede koje je spremna da podeli sa svojim partnerima. S tim u vezi, uskoro će pod italijanskim vodstvom biti pokrenut jedan tvining projekat sa Ministarstvom poljoprivrede i zaštite životne sredine Srbije u cilju razrade normativnog okvira za organsku poljoprivrednu proizvodnju.

Kako bi se obezbedio porast ulaganja neophodno je postaviti jasan pravni okvir i povećati kapacitet javnih institucija. Italija pruža značajnu podršku u tom smislu, budući da je u proteklih šest godina radila na četiri tvining projekta u oblasti poljoprivrede.

eKapija: U susret predstojećem Samitu zemalja zapadnog Balkana 12. jula u Trstu, kakva bi po Vašem mišljenju mogla biti uloga Italije u procesu podrške ekonomskoj integraciji balkanskih zemalja u EU, s obzirom na njihove ekonomski osobnosti?

- Trst oduvek predstavlja vrata Balkana, mesto u kom se oseća evropski duh i koji povezuje, ne samo geografski, Italiju i zemlje jugoistočne Evrope. Nije slučajnost što je Italija, kao predsedavajuća zemlja, odabrala upravo ovaj grad za održavanje Samita zemalja zapadnog Balkana u okviru Berlinskog procesa.

Sledećeg 12. jula u Trstu Italija namerava da još jednom snažno podvuče svoju konkretnu podršku saradnji među zemljama ovog regiona u svetu njihovog priključenja EU. To ćemo učiniti tako što ćemo u Trstu okupiti ne samo predstavnike vlada, već i preduzetnike, omladinu i predstavnike civilnog društva zemalja regiona i onih zemalja članica EU koje su, kao Italija, bliske građanima ovih zemalja i imaju sluga za njihove potrebe, među kojima je na primer pitanje borbe protiv korupcije kao kočnice socijalnom i ekonomskom razvoju. Regionalna ekonomska integracija, povezivanje saobraćajnih i energetskih puteva i tokova, saradnja među mladima, promovisanje pravne države, sve će to biti ključne teme na dnevnom redu u Trstu. Italija želi da dodatno podstakne taj proces i promoviše zajedničke projekte kako bi stimulisala ekonomski rast, političku stabilnost i bezbednost u celom okruženju. Među glavnim inicijativama koje će biti predstavljene su i otvaranje zajedničke privredne komore zapadnog Balkana, čije će sedište sekretarijata biti upravo u Trstu.

foto: esfera/shutterstock.com

Inovacijama i savremenom tehnologijom do konkurentnije poljoprivrede

Italijanska iskustva primenjiva i na srpskim njivama

isak55/shutterstock.com

Primena istraživačkih rezultata u poljoprivredi je svega 30%, i to uglavnom u oblasti primarne i prehrambene industrije. Zato je neophodno raditi na jačanju veze nauke i poljoprivrede. Implementacijom inovacija i novih tehnologija jedino je moguće unaprediti poljoprivrednu proizvodnju, kroz stvaranje proizvoda sa dodatom vrednošću, a PKS intenzivno radi na transferu znanja i primeni inovacija u poljoprivredi.

Ovo je zaključak Danice Mićanović iz Privredne komore Srbije, jedne od vodećih eksperata za inovacije i transfer znanja u poljoprivredi, sa kojom se saglasila i većina učesnika konferencije o inovacijama u poljoprivrednoj proizvodnji, održane 16. maja na Novosadskom sajmu.

Iako poljoprivredna proizvodnja učestvuje u značajnoj meri u stvaranju BDP-a, uz konstantno prisutan suficit, evidentno je i alarmantno da Srbija uglavnom izvozi sirovine. S druge strane, imamo veliki potencijal u prirodnim, ljudskim i naučnim resursima koji nije u dovoljnoj meri iskorišćen. Pojedine domaće kompanije, poput **Biosila** ili **Agrounika**, samostalno ulažu u inovativnost, ali se većina firmi uglavnom zadržava na zaštiti intelektualne svojine i patenata.

- Sektor poljoprivrede PKS daje veliki doprinos unapređenju ove oblasti, pre svega kroz pravovremeno i kvalitetno informisanje, podršku za sufinansiranje, edukativne programe, umrežavanje i povezivanje. PKS pruža usluge sve do implementacije naučnih dostignuća u proizvodnji, odnosno tržišne valorizacije – istakla je Mićanović u razgovoru za eKapiju.

Jedan od primera umrežavanja je upravo i konferencija održana u Novom Sadu za vreme 84. Međunarodnog sajma poljoprivrede, koju je PKS organizovala u saradnji sa **Italijanskim agencijom za spoljnju trgovinu ICE i Ministarstvom poljoprivrede i zaštite životne sredine**. Učesnici ovog skupa mogli su da čuju brojna iskustva i primere dobre prakse iz Italije.

PRECIZNA POLJOPRIVREDA DONOSI VEĆU PRODUKTIVNOST

Denphumi/shutterstock.com

Italijanski Zavod za usluge na tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ISMEA bavi se, pre svega, preciznom poljoprivredom. Smatraju da je značajno da što više poljoprivrednika primeni ovaj koncept i sistem im pomaže u tome, a oni sve više povratno utiču na ekonomiju zemlje.

- Precizna poljoprivreda funkcioniše prikupljanjem podataka sa lica mesta ili posmatranjem, a zatim se te informacije obraduju i integrišu. Moraju da budu uklopljene u jedan širi kontekst da bi mogle da se kreiraju strategije i odluke na osnovu kojih se dalje daju instrukcije mašinama – objasnio je **Dordò Venčeslai** iz ISMEA-e.

Kao značajne ciljeve i efekte precizne poljoprivrede on je naveo rad na poboljšanju ukupnih rezultata, veću produktivnost poljoprivrednih gazdinstava i smanjenje troškova, jer se optimizacijom upotrebe hemije pojavljuje mogućnost za ekonomičnije poslovanje. Tako se stvara i konkurentnija poljoprivredna proizvodnja, što je najbitnije.

- Pošto 85% poljoprivrednih proizvođača u Italiji čine mali poljoprivrednici, oni ne mogu sebi da priušte velike investicije, pa je veoma važno da im sistem stavi na raspolaganje servise i usluge iz domena precizne poljoprivrede. Ona im pomaže u proizvodnji, dok oni svojim rezultatima doprinose rastu italijanske privrede i ekonomije. To je recipročan odnos i to je naš krajni cilj u ISMEA – zaključio je Venčeslai, uz napomenu da precizna poljoprivreda nije zamena za poljoprivrednika, već pomoći i podrška pri donošenju odluka.

Alvaro Kroćani iz Istraživačkog centra za biljnu proizvodnju (CRPV) istakao je na konferenciji u Novom Sadu značaj takozvane integrisane, održive poljoprivrede, kao sveobuhvatne aktivnosti. Ovo preduzeće sa severa Italije pokušava na sve proizvodne i tehnološke načine da svoje istraživačke radeve i projekte u skoro 80% usmeri u tom pravcu.

- Tokom 2000-ih godina pokušali smo da shvatimo kako inovacije utiču na poljoprivredu. Inovacije u jednom organizovanom sistemu, kao na primer u pokrajini Emilija Romanja, prolaze kroz jedan organizacioni model gde je oko 50% poljoprivrednih proizvođača primenilo inovativna rešenja – navodi Kroćani.

On ističe da Evropska komisija želi da favorizuje pristup integrisane proizvodnje.

- Drugi primer tiče se precizne poljoprivrede. Mi pokušavamo da racionalizujemo i poboljšamo upotrebu tehnologija, prikupljamo podatke i unapređujemo proizvodnju malih preduzeća. Pošli smo od određenih prepostavki - da se poljoprivreda ubrzano menja i da su potrebna određena poboljšanja u ovom sektoru, a za to su potrebne informacije i trenutni odgovori. To je naš način života i način rada naše firme. Aplikacija novih tehnologija je nešto što je neophodno i moramo se okoristiti prednostima, ali moramo pružiti i preciznost u poljoprivredi inovacijama koje dolaze sa svih strana – smatra Alvaro Kroćani.

CRPV pruža i svoju tehničku pomoći zato što su njihovi finansijski izvori usmereni upravo ka primeni principa integrisane proizvodnje. Samim tim i dijalog sa tržištem i tehničke linije podrške predstavljaju smernice za organizovanje i distribuciju poljoprivrednih proizvoda.

- Trideset godina primene svih ovih procesa predstavljaju jednu kulturnu dimenziju, zato što na integrisani način čine jedan kulturni ambijent svih poljoprivrednih proizvođača i gazdinstava u Italiji. Uspeli smo značajno da smanjimo (25-30%) primenu fitosanitarnih mera i upotrebu dubriva, a istovremeno, modernim sistemima navodnjavanja, uz podršku institucija, smanjili smo 20-25% upotrebu vode –zaključuje Kroćani i podseća i na zнатне rezultate kada je reč o uticaju na životnu sredinu.

EKOLOŠKI I KOMERCIJALNI ASPEKT UPRAVLJANJA ORGANSKIM OTPADOM

Dakle, inovacije u poljoprivredi ne donose samo veći profit proizvođačima i kvalitetnije proizvode, već znatno utiču i na ekologiju. Upravljanje organskim otpadom jedna je od veoma važnih tema za poljoprivredni sektor, ističe Federiko Valentini iz Konzorcijuma

za proizvodnju komposta (CIC). Takođe, savremena poljoprivreda i nauka koja se bavi prehranom ima danas cilj da poboljša pristup hrani, a s tim u vezi i da svaki prehrambeni sastojak bude dobrog kvaliteta.

- Mi bacamo skoro 50% hrane i tako stvaramo organski otpad. Pored njegove količine, druga karakteristika je da ova vrsta đubreta stvara ekološke probleme jer zagađuje teren, vodu, vazduh. Teško ga je uništiti i upravo iz tog razloga Evropska unija već godinama unazad sprovodi niz inicijativa koje usmeravaju aktivnosti ka pravilnom tretmanu otpada, odnosno savetuje i objašnjava ciljeve recikliranja i selekcije otpada – objašnjava Valentini.

Prvi cilj je smanjenje otpada, a drugi da - kada već postoji – treba raditi na njegovom ponovnom uključivanju u lanac. Poslednji korak je skladištenje i procesiranje organskog otpada.

- Italija je od 1982. godine donela zakone koji su vodili ka tome da se otpad ponovo upotrebi. Đubre je već tada, kada je reč o organskim materijama, u okvir gradskih deponija mehanički razdvajano i tako je stvaran kompost koji je bio prilično zagađen stakлом, plastikom i nekim drugim teškim organskim materijalima. Zato ova strategija nije bila previše uspešna, ali je, u svakom slučaju, ova normativna dovela do dve potpuno nove grane industrije – s jedne strane, obrada otpada, koja stvara sirovi kompost (postoji oko 10 postrojenja u čitavoj zemlji), a s druge, nešto manja industrija koja se bavi obradom organskog đubreta urbanog porekla, radi dobijanja komposta – navodi Federiko Valentini.

Konzorcijum za proizvodnju komposta osnovan je 1992. godine, a krajem 90-ih je u Italiji primenjena regulativa kojom su definisani veoma ambiciozni ciljevi kada je reč o selektovanju otpada i dosta pojednostavljeni principi izrade komposta i upotrebe đubriva. To je bilo prikupljanje otpada od vrata do vrata.

- Italija je dosta napredovala u ovoj oblasti i danas prikupljamo velike količine organskog otpada godišnje – oko 6 miliona tona, koje treba preraditi i pretvoriti u kompost. Tu je i kompost iz domaćinstava i poljoprivrednih gazdinstava i mi se na nivou konzorcijuma bavimo upravo time. Inače, imamo postrojenja koja obraduju 15 miliona tona godišnje.

Valentini kaže da je tokom poslednjih nekoliko godina primena organskih materijala i dodatnih supstanci za oplodnju tla doživele rast. To znači da su proizvođači shvatili da su organski materijali od ključnog značaja za razvoj poljoprivrede. Konzorcijum trenutno razmišlja o tome kako da dodatno energetski iskoristi potencijal otpada za stvaranje električne energije, na bazi biometana.

SRPSKA AGRARNA POLITIKA ORIJENTISANA NA PRERAĐIVAČKI SEKTOR

Kada je reč o državnoj podršci inovacijama u poljoprivredi, srpsko Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja u skladu sa Zakonom o inovacionoj delatnosti finansira izradu prototipa ili unapređenje inovativnih rešenja. S druge strane, Fond za inovacionu delatnost kroz nekoliko programa finansira ovu oblast.

- Država i kroz naučno-istraživačke projekte pruža podršku komercijalizaciji istraživačkih rezultata i motiviše akademsku i naučnu zajednicu da usmerava istraživanja na rešavanje konkretnih problema u poljoprivredi – ističe Danica Mićanović iz PKS-a.

To potvrđuje i Velimir Stanojević, državni sekretar Ministarstva poljoprivrede i životne sredine, koji je na konferenciji u Novom Sadu najavio da će se država truditi da poljoprivrednicima omogući određene subvencije i podršku u primeni inovacija i savremenih tehnologija u proizvodnji. Sve u cilju podizanja konkurentnosti, odnosno ostvarenja punih kapaciteta u preradi i izlaska na međunarodno tržište sa autentično srpskim proizvodom.

Direktor Sektora za poljoprivredu PKS Žarko Galetin zaključio je da je srpska agrarna politika u poslednje vreme sve više orijentisana na onaj deo poljoprivrede koji donosi veću dodatu vrednost – prerađivački sektor, a to se jasno vidi i u strukturi agrarnog budžeta. On je podsetio da je uslov za realizaciju takve politike da je prati nauka, i to ona primenjena, inovativna.

Marko Andrejić

Nataša Milanović, direktorka firme Biosil

Inovativnost znači hrabrost i stalni rast

Početkom devedesetih godina, kada je državni posao još bio najsigurnija opcija a sredstava za početak nekog samostalnog posla nije bilo nigde osim u sopstvenoj slamarici, bilo ih je – jako malo, ali bilo je – onih koji su imali hrabrosti i odvažili se ne samo da započnu sopstvenu proizvodnju, već i da pokrenu nešto sasvim novo. Ako u Srbiji to nije prepoznato, jeste bilo prepoznato tada u Briselu, gde su se inovacije već uveliko vrednovale. Tako je nastala firma Biosil, koju danas ponosno vodi kćerka idejnog tvorca tehnološkog procesa u kome se otpad ljudske ishrane koristi za prehranu stoke.

U želji da predstavimo ovu inovativnu firmu razgovarali smo sa Natašom Milanović, direktorkom Biosil-a.

eKapija: Od kada ste u Briselu osvojili zlatnu medalju za najbolju tehnološku inovaciju za iskorišćavanje otpada iz prehrambene proizvodnje, poslovanje ste zasnovali na proizvodnji i preradi organskog voća i povrća. U čemu je bila "tajna" zlata u Briselu? Niko do tada nije uradio ništa slično, ili...?

- Zlatnu medalju u Briselu je dobila moja majka za inovativni tehnološki proces u iskoriščavanju voća i povrća, čiji je osnovni cilj da se od otpadaka (voća i povrća) dobije kvalitetna hrana za životinje. To je bio osnovni cilj da se osnuje firma Biosil koja bi poslovala na inovacijama. Tajna je u tome, da te 1990. kada su svi manje više radili u državnim ili društvenim firmama, napravite iskorak od ostalih i pokušate da pokrenete nešto svoje, nešto gde nema sigurnosti, gde zavisite samo od svojih sposobnosti i sami kreirate neki budući put. Tako da "tajna" nije bila samo u Zlatnoj medalji za inovacioni tehnološki postupak već i u tome da je ta medalja kreirala moj i put preduzetništva moje porodice. Tajna je u tome da vi na jedan suptilan i postepen način ulazite u svet preduzetništva a da toga niste svesni (ja sam tada bila pred upisom u gimnaziju), da se postepeno nadogradujete kao neko ko treba kasnije da preuzme taj posao, gde polako učite sve te tajne preduzetništva, sa svim njenim uspesima i svim njenim neuspesima koji vas prate kroz godine postojanja. "Tajna" zlata u Briselu je put da kreirate nešto novo, nešto u šta verujete, i da to nešto sa godinama nadogradujete.

Od 2002. god mi smo bili jedina firma koja je imala paletu organskih proizvoda u Srbiji, a svest o organskim proizvodima nije bila na zavidnom nivou. Taj put od 2002. godine do danas nije bio ni malo lak ni jednostavan, ali ta ``tajna zlata`` je bila vodilja da uvek budemo inovativni u promenama i istražni u svojim verovanjima.

eKapija: Primena inovacija je danas "sine qua non" u proizvodnji i preradi voća i povrća. U kojoj meri imate mogućnosti da pratite i implementirate inovacije, i kom ste tržištu najviše okrenuti kada je u pitanju "usvajanje modela"?

- Pored inovacije za tehnološki postupak iskoriščanja otpada od voća i povrća imamo i inovaciju za tehnološki postupak Bio-fermentisanog soka od cvekla, tj. otklanjanja oporosti kod cvekla. Jedino je naš sok 100% od cvekla na tržištu, bez ikakvih dodataka. Tako da je "sine qua non" u našem slučaju tehnološki postupak, sama receptura nastanka soka, i ona je zaštićena. To je model koji mi primenjujemo. Pored toga gledamo da izgradimo brend zasnovan na visoko kvalitetnom proizvodu jer je kvalitet nešto što može da traje po mom mišljenju.

eKapija: Na nedavnom Međunarodnom poljoprivrednom sajmu u Novom Sadu bili ste učesnik Seminara o inovativnosti. Kakvi su zaključci? Gde je Srbija u odnosu na EU?

- Po inovativnost Srbija ne zaostaje u odnosu na EU; nedostatak pokretanja poslovanja je nešto drugo. Tu bismo morali svi malo više da se potrudimo. Generalno, svi će reći nedovoljno se ulaže u inovacije i na neki način to je tačno. Moramo više kao država da damo prostora inovacionim idejama jer one donose veće vrednosti. U vreme kada je moja firma osnovana, niko nije davao sredstva. Danas ima više mogućnost, danas možemo da apliciramo i za pretpričupne fondove pri EU, koji, čini mi se, nisu dovoljno iskorišćeni sa naše strane.

eKapija: Koji su najveći problemi u Srbiji kada su inovacije u pitanju? Da li se poklanja dovoljno pažnje edukaciji i usmeravanju priopzvođača ka tržištima na kojima mogu da steknu iskustva?

- Poklanja se pažnja edukaciji ali ne dovoljno, uvek može više i bolje. Da bi se pokrenula neka proizvodnja na bazi inovacija potrebna su velika ulaganja, ne samo materijalna, već je to sklop mnogo faktora. Prvo što je potrebno je da postavimo sebi pitanje da li to nekom treba, da li se može primeniti i kako to nekom prodati, a da svi imaju korist od inovacije! Sama inovacija nije dovoljna: morate malo imati i preduzetničkog duha da je sprovedete. Taj preduzetnički duh kod nas je bio zapostavljen, ali polako se stvari menjaju - preduzetništvu se sada poklanja veća pažnja i u školama, ali sve je to još sporo.

eKapija: Saraduje li vaša firma sa Italijanima? Ako da, kakva su iskustva, a ako ne – da li je bilo nekih konkretnih dogovora u Novom Sadu?

- Nažalost još ne, bilo je kontakata ali još je rano da nešto više kažem u ovom trenutku. Od njih možemo mnogo da naučimo – mislim da su eksperti kada je u pitanju brendiranja i zaštita proizvoda, pogotovo sa oznakom geografskog porekla.

Inovacije spasavaju italijanska sela

AREA Science Park pokreće ruralni razvoj, kulturu i turizam

motorangel/shutterstock.com

Italija ulaže velike napore i sredstva u lokalni razvoj i inovacije, i u tome je jedan od lidera u okviru EU. **AREA** naučni park i **KARST LAG** – grupa za lokalno delovanje koja saraduje sa naučnim parkom, dobar su primer ove prakse, čija je iskustva podelio projektni menadžer Parka, **Luka Merkateli**, sa učesnicima nedavnog Međunarodnog sajma poljoprivrede u Novom Sadu. Primer i iskustva koja su veoma primenjiva i u Srbiji, tim pre što postoje velike sličnosti u situaciji “na terenu”.

AREA je vodeći naučni i tehnološki park – istraživački centar u nadležnosti italijanskog Ministarstva za obrazovanje, univerzitete i istraživanja. Postoji bezmalo četiri decenije, obuhvata 82 hi-tech centra za istraživanja i razvoj, 74 privatne kompanije i 8 javnih istraživačkih institucija, a bavi se razvojem inovativnih start-upova kroz inkubator, tzv. fabriku inovacija. Ima 125 zaposlenih, a ima 2.600 uključenih u tri kampusa kojima raspolaže (dva u Trstu i jedan u Gorici). KARST LAG je osnovan 2008, kao grupa za lokalno delovanje koja “pokriva” teritoriju od 255 km², odnosno 22% stanovništva.

Saradnja ova dva entiteta je pokretačka snaga inovacija za ruralni razvoj, i zasniva se na tzv. strategiji parmetne specijalizacije u oblastima agro-ishrane, zdravstva i, kao jedne celine - kulture, kreativnosti i turizma. Princip rada u izradi lokalne strategije za svako područje je jednostavan, ali kompleksan – počinje prikupljanjem ideja, pa analizom geografskih, socio-ekonomskih i podataka i trendova specifičnih za određeni sektor, u određenom području, i konačno - definisanjem ciljeva i konkretnih akcija.

Rezultati, van sektorskog dela, nisu ni malo drugačiji od onih sa kojima se i Srbija suočava - stanovništvo u ruralnim sredinama sve je malobrojnije i sve starije, a prirodni resursi su izuzetno veliki. Ograničena produktivnost, fragmentacija, nedostatak vode, problem sa infrastrukturom, nezaposlenost, slaba tražnja za lokalnim proizvodima...samo su deo slike koja "zove" na akciju i inovacije.

Osnovne potrebe, kako je izneo Mekrateli, su: revitalizacija lokalne privrede kako bi se poboljšalo zapošljavanje, posebno mlađih i žena; podrška inovacijama u strateškim sektorima; povezivanje i stvaranje mreže značajnih proizvođača, promocija održivog upravljanja i diverzifikacije ruralnih sredina; i poboljšanje lokalne infrastrukture i kvaliteta života.

Kao glavne sektore u kojima je AREA i KARST LAG sarađuju na primeni staretgije lokalnog razvoja, Merkateli je naveo razvoj i inovacije kod lokalnih proizvodnih lanaca, održiv turizam i socijalnu inkluziju, sa ciljem doprinosa razvoju i stvaranju preduslova za kompetitivnost ruralnih firmi, valorizaciju turističke ponude i stvaranje uslova za dostupnost osnovnih usluga porodicama, starijim i osobama sa posebnim potrebama. Sve to uz zaštitu životne sredine i ulaganje u inovacije.

Kada je reč o poljoprivredi, vinogradarstvo, gajenje maslina, medicinskog bilja, pčelarstvo, uzgoj stoke, nova poljoprivredna, zootehnička i agro-prehrambena proizvodnja, kao i podrška i stvaranje distributivnih lanaca na lokalnom nivou – glavne su oblasti u koje će se ulagati, i to ne samo za razvoj na lokalnom nivou. Investirajući u inovacije danas, oni zapravo ulažu u budućnost i očuvanje kvaliteta "Made in Italy" na regionalnom i svetskom nivou.

Aleš Pernarčič iz KARST LAG i Luka Merkateli iz AREA

Branislav Nedimović, ministar poljoprivrede i zaštite životne sredine

Želimo strateška partnerstva i pospešivanje italijanskih ulaganja u agrar Srbije

Branislav Nedimović

Italija je jedan od najznačajnijih spoljnotrgovinskih partnera u robnoj razmeni poljoprivrede Srbije. Između dve zemlje uspostavljeni su dobri politički i ekonomski odnosi koji su u stalnom usponu. Institucionalna saradnja je takođe dobra i tokom prethodnih godina rezultirala je potpisivanjem više bilateralnih sporazuma u oblasti poljoprivrede.

Ovako saradnju Srbije i Italije vidi Branislav Nedimović, ministar poljoprivrede i zaštite životne sredine u Vladi Srbije.

- Saradnja Italije i Srbije u oblasti poljoprivrede se odvija kroz robnu razmenu, kao i kroz projektne aktivnosti, zatim u procesu evropskih integracija, kroz razmenu iskustava i realizaciju brojnih projekata koje finansira Evropska unija u oblasti zaštite bilja i upotrebe sredstava za zaštitu bilja, politike kvaliteta poljoprivredno-prehrabrenih proizvoda, registracije proizvoda sa oznakom

geografskog porekla, sistema kontrole ovih proizvoda, tržišnog nadzora, kao i njihove promocije - kaže na početku intervjua za eKapiju Branislav Nedimović.

eKapija: Kako ocenjujete dosadašnju saradnju Italije i Srbije u oblasti poljoprivrede? Koje konkretnе projekte biste naveli?

- Mnogo saradujemo u oblasti vinogradarstva i vinarstva, s obzirom da je Italija jedna od vodećih svetskih zemalja u proizvodnji vina, a da se srpski proizvođači vina u velikoj meri oslanjaju na mehanizaciju i vinarsku opremu iz Italije. Dobra privredna saradnja je produbljena zajedničkim radom na izradi rejonizacije vinogradarskih područja u Srbiji. Naime, veliki naučno-stručni rad na rejonizaciji je obavljen kroz tvining projekat koji je finansirala Evropska unija gde je Italija bila zemlja partner i gde je učestvovao veliki broj italijanskih stručnjaka. Pored navedenog, kroz ovaj projekt je urađena i transformacija sistema geografskog porekla vina u skladu sa EU zahtevima i novom zakonskom regulativom Evropske unije.

argus/shutterstock.com

Početkom 2017. godine je završen tvining projekat "Sprovodenje održive primene sredstava za zaštitu bilja i uspostavljanje sistema za redovnu tehničku inspekciju opreme i uređaja za primenu pesticida", a očekuje se početak realizacije projekata "Jačanje kapaciteta za sprovodenje i dalji razvoj zakonodavstva u oblasti kontrole proizvodnje i prerade organskih proizvoda i politike kvaliteta prehrambenih proizvoda" i "Jačanje fitosanitarnog sektora u oblasti registracije biljnih sorti uključujući jačanje institucija za testiranje sorti u Republici Srbiji", na kojima se u prethodnom periodu intenzivno radilo.

Kroz Program "Podrška privredi Republike Srbije kroz nabavku dobara za pet resornih ministarstava" (Protokol Antonione), u sektoru poljoprivrede Republika Italija finansira devet projekata koji su namenjeni za nabavku opreme srednjim poljoprivrednim školama, poljoprivrednom fakultetu, institutima, kao i Upravi za agrarna plaćanja u Ministarstvu poljoprivrede i zaštite životne sredine.

eKapija: U kojim sve oblastima u narednom periodu vidite potencijal za jačanje te saradnje i na koji način? Da li su pokrenute neke inicijative u tom smislu?

- U narednom periodu, sa Italijom bi se mogla intenzivirati bilateralna saradnja u oblasti zdravstvene zaštite i dobropiti životinja, prometa veterinarskih lekova i pomoćnih sredstava, bezbednosti i kvaliteta hrane, kategorizaciji hrane, kategorizaciji objekata, sve kroz razmenu i edukaciju stručnjaka, kao i kroz uspostavljanje viših oblika saradnje kroz strateško partnerstvo i pospešivanje italijanskih ulaganja u sektor poljoprivrede Srbije.

eKapija: Kako ocenjujete organizaciju ovogodišnjeg Sajma poljoprivrede u Novom Sadu, da li je po nečemu bila specifičnija i drugačija u odnosu na prethodne godine?

- Međunarodni poljoprivredni sajam u Novom Sadu, po rečima organizatora, beleži rekordnu posećenost. Kao strateški partner Novosadskog sajma, trudimo se da iz godine u godinu unapredimo predstavljanje Ministarstva na Sajmu poljoprivrede u Novom Sadu i posetiocima omogućimo kvalitetan program.

Ministarstvo je tradicionalno predstavilo svoje aktivnosti na štandu u hali "Master". Osim štanda, u cilju povećanja konkurenčnosti i kvaliteta organskih proizvoda i proizvoda sa dodatom vrednošću, MPZŠ je i ove godine bilo pokrovitelj i organizator Izložbe organskih proizvoda i proizvoda sa zaštićenim geografskim poreklom. Interesovanje izlagača i posetioca Novosadskog sajma za ovu izložbu je sve veće što u budućem periodu pruža mogućnost proširenja izložbene površine za proizvode sa dodatom vrednošću. Takođe, Ministarstvo je pokrovitelj Nacionalne izložbe stoke koja predstavlja najveću izložbu ovog tipa na Balkanu.

eKapija: Kako ocenjujete učešće italijanskih firmi i sve ono što su one predstavile?

- U saradnji sa različitim institucijama iz zemlje i inostranstva, Ministarstvo je i ove godine organizovalo različite edukativne sadržaje u Kongresnom centru "Master", između ostalog i dva značajna skupa u saradnji sa Italijanskom agencijom za spoljnu trgovinu. Na štandu MPZŠ bio je upriličen bogat program. Osim intezivnih susreta zvaničnika iz zemlje i inostranstva, na štandu su se svakodnevno predstavljale različite poljoprivredne savetodavne stručne službe sa ciljem da poljoprivredne proizvođače upoznaju sa uslugama koje pružaju savetodavci. Takođe, u toku EU dana na štandu MPZŠ predstavljeni su projekti finansirani sredstvima pretpripravne pomoći EU (IPA projekti) u oblasti poljoprivrede, kao i aktivnosti EU info centra u Srbiji.

eKapija: Na Međunarodnom sajmu poljoprivrede u Novom Sadu održana su i dva stručna seminara posvećena iskustvu i saradnji Srbije i Italije u ovoj oblasti. Koliko je razmena iskustava važna, i prema vašem mišljenju, koja iskustva i prakse italijanskih proizvođača u toj oblasti srpske firme i poljoprivrednici mogu da primene i na šta bi bilo dobro da se ugledaju?

- U saradnji sa Italijanskom agencijom za spoljnu trgovinu (ICE) i Privrednom komorom Srbije, tokom 84. Međunarodnog poljoprivrednog sajma održana su dva skupa i to: okrugli sto na temu "Inovacije u poljoprivrednoj proizvodnji: iskustva, primeri i dobre prakse iz Italije i saradnja sa Srbijom" i konferencija pod nazivom "Prednosti udruživanja i stvaranje proizvoda sa dodatom vrednošću u sektoru mleka". Zbog aktuelnosti tema, oba skupa su bila izuzetno posećena i donela su odredene smernice za jačanje i unapređenje saradnje sa Italijom.

Želja nam je bila da organizacijom ovih događaja obezbedimo bolju komunikaciju i prenos znanja i iskustva italijanskih partnera proizvođačima iz Srbije, kao i da otvorimo dijalog među učesnicima skupa. Jedna od tema koje su obrađivane bila je i stvaranje proizvoda sa dodatom vrednošću u sektoru mlekarstva. Italijanska iskustva u ovoj oblasti su veoma značajna za naše proizvođače i preradivače mleka budući da je Italija lider u proizvodnji mleka i mlečnih proizvoda sa dodatom vrednošću, prvenstveno različitih vrsta sira. Preneta iskustva su pravi podsticaj i izvor ideja i znanja koja se mogu primeniti i kod nas. Zaključci sa oba skupa vode u pravcu unapređenja i podizanje nivoa tehnološkog razvoja poljoprivrednog sektora u celini.

Svi se slažu da je neophodna stalna edukacija poljoprivrednih proizvođača i jača saradnja sa naukom, kako u cilju razvoja istraživanja, tako i u cilju primene novih tehnologija, unapređenja procesa proizvodnje, zaštite, selekcije i odabira adekvatnog sortimenta i dr. Sa druge strane, veoma je bitno koristiti iskustva uspešnih zemalja kao što je Italija. Pre svega, neophodno je sagledati model za jačanje saradnje i podrške institucija i kompanija, kao i modele udruživanja u cilju brendiranja proizvoda i usluga.

eKapija: Šta očekujete od sajma Agrilevante koji je planiran u oktobru u Bariju, da li će predstavnici ovog sektora iz Srbije nastupiti na toj manifestaciji?

- Ovaj Međunarodni sajam je visoko specijalizovani sajam poljoprivrednih mašina i tehnologije najnovije generacije za poljoprivrednu proizvodnju koja poljoprivredu čini inovativnom i održivom. Između ostalog, Agrilevante će ove godine pokriti i oblast proizvodnje voća i povrća, žitarica i vinogradarstva i shodno napred navedenom, zainteresovanost za učešće na sajmu Agrilevante postoji, ali još nema zvanične potvrde učešća kompanija iz Republike Srbije.

Kishivan/shutterstock.com

Marko Aćerbi, direktor za sajamske manifestacije Udruženja proizvođača poljoprivredne mehanizacije FederUnacoma

Italija ima u ponudi sve što Srbiji treba

Marko Aćerbi

Italijansko udruženje **FederUnacoma** je asocijacija koja okuplja sve proizvođače poljoprivrednih mašina u Italiji na nacionalnom nivou. Kada je reč o italijanskoj industriji poljoprivrednih mašina, ona zauzima značajno mesto, to je možda jedna od vodećih grana cele privrede. U svakom slučaju, Italija je na drugom mestu na svetu po proizvodnji i izvozu poljomehanizacije.

Vrednost godišnjeg prometa prevazilazi 7,5 mlrd EUR i italijanske poljoprivredne mašine praktično stižu do 180 zemalja, odnosno tržišta.

- Ono što je zanimljivo i važno kad je reč o italijanskoj industriji poljoprivrednih mašina jeste da je reč o širokoj lepezi proizvoda, raznolikom dijapazonu i ponudi koja može da odgovara potrebama poljoprivrednika od onih u pustinjskim krajevima, preko mediteranskih, do krajnjeg severa planete - kaže u intervjuu za eKapiju **Marko Aćerbi**, direktor za sajamske manifestacije **FederUnacoma**.

eKapija: Predstavite nam vašu organizaciju?

- Cilj naše organizacije je podrška kompanijama članicama - dakle, sve što se tiče tehničkog aspekta pomoći, kao i sertifikovanje za evropsko i svetsko tržište. Između ostalog, jedan od glavnih zadataka je i internacionalizacija preduzeća koju FederUnaco-

eKapija: Koliko su srpski poljoprivrednici upoznati sa kvalitetom italijanskih poljoprivrednih mašina i koliki je izvoz vaših članica u Srbiju?

- Italija je drugi izvoznik poljoprivrednih mašina u Srbiju, mada se države često smenuju na čelu. Dakle, svakako jedna od vodećih zemalja. Uglavnom su u pitanju traktori i priključne mašine.

U Srbiji su prisutni skoro svi italijanski proizvođači traktora, kako oni za otvorena polja, tako i oni manji za voćnjake, vinograde i slično. Imao sam priliku da vidim Panonsku niziju na putu do Novog Sada i takav tip terena prosto traži određeni tip traktora, kako za ratarske kulture, tako za uljarice... Italija ima u ponudi sve što Srbiji treba, a bitno je i da postoji sličnost između dve zemlje – geografska i u pogledu poljoprivrede u centralnoj Italiji i Srbiji.

PREZENTACIJA SAJMA AGRILEVANTE BARI

Međunarodna izložba mašina, opreme i tehnologije za poljoprivredu - Agrilevante u Bariju biće održana od 12. do 15. oktobra 2017. godine. Ovaj sajam je najvažniji na Mediteranu u sektoru poljoprivredne mehanizacije. Organizuje ga FederUnacoma, a predstavlja inicijativu sajma Fiera del Levante.

Izložba je podeljena u šest proizvodnih lanaca - voće i povrće, cerealije, vinogradarstvo i proizvodnja vina, proizvodnja maslinovog ulja, stočarstvo i proizvodnja neprehrambenih useva za energetiku.

Agrilevante Bari se održava na površini od 50.000 m², a u 2015. godini je zabeleženo 58.407 posetilaca i 310 izlagača, od čega 55 stranih.

Agrilevante prikazuje mašine, opremu i tehnologije pogodne za zemljiste, klimatske uslove i useve u celom Mediteranskom basenu. Prikazuje i posebne izložbe - multifunkcionalnost u poljoprivredi i tehničke inovacije, a organizuje i B2B sastanke, konferencije, seminare i radionice.

ma obavlja u saradnji i tesnoj sprezi sa organizacijama poput Italijanske agencije za spoljnu trgovinu ICE. Znači, pratimo brojke, statističke podatke, kako bismo videli koji su nivoi uvoza, izvoza, tržišnih kretanja...

Između ostalog, sektor za medije i promociju je posebno posvećen pružanju pomoći i podrške članicama FederUnacoma kada je reč o plasmanu proizvoda, kontaktima sa javnošću i tako dalje...

eKapija: Kakva su dosadašnja iskustva iz Novog Sada i saradnja sa srpskim kompanijama?

- Kada je reč o sajmovima, još jedna od glavnih aktivnosti FederUnacoma je upravo organizacija takvih smotri, posebno dve – EIMA koja se održava u Bolonji i Agrilevante koji se održava u Bariju. Sajamska delatnost je jedna od ključnih, tako da se već uspostavljaju značajni kontakti.

Inače, postoji duga tradicija učešća FederUnacoma na sajmu u Novom Sadu, jer je federacija još 1963-1965. organizovala kolektivnu izložbu italijanskih proizvođača poljoprivrednih mašina.

Alvaro Kroćani, Istraživački centar za biljnu proizvodnju

Javno-privatno partnerstvo ključ za inovativnu poljoprivrednu

Inovacije u poljoprivredi su važan aspekt u pomoći proizvođačima, a jedan od dobrih primera su i italijanska iskustva u tome jer se u toj zemlji primenjuju tehnologije koje daju indikacije poljoprivrednicima kako da postupaju u svom radu, što u mnogome olakšava posao.

- Naš zadatak je da organizujemo podršku poljoprivrednim proizvođačima u smislu podrške inovacijama. To je integrirani sistem i pokriva ceo proizvodni lanac - od početka do kraja i to je glavna karakteristika našeg sistema - kaže za eKapiju Alvaro Kroćani iz Istraživačkog centra za biljnu proizvodnju (CRPV).

On ističe da su u ovoj oblasti velike mogućnosti za javno-privatno partnerstvo što je, ističe, ujedno i ključ za još uspešniji razvoj ove privredne grane.

eKapija: Možete li nam malo detaljnije objasniti čime se bavi vaše udruženje i na koji način pomaže poljoprivrednicima?

- Naš zadatak je da organizujemo podršku poljoprivrednim proizvođačima kada su u pitanju inovacije. Istraživački centar za biljnu proizvodnju bavi se upravljanjem projektima, određujemo aktivnosti centara za istraživanje i omogućavamo transfer tehnologije prema firmama.

Naši partneri iz pokrajine Emilija Romanja predstavljaju 60% biljne proizvodnje cele regije. Naše zadruge i asocijacije su vrlo jake i udružene su u jednu veliku zadrugu. Sa malo tehničkih lica koja su uključena u naše poslove uspevamo da odgovorimo na sve zahteve i probleme hiljada proizvođača. Takođe se bavimo podrškom održivim proizvodima i organskoj poljoprivredi, u vidu tehničkih linija. One se bave aktivnostima istraživanja i eksperimentacija.

eKapija: Koliko su italijanske firme zainteresovane za inovacije u poljoprivredi? Koji su to sistemi i tehnologije? U kojim oblastima poljoprivrede se najviše primenjuju inovacije u Italiji?

- Zahvaljujući upotrebi satelita, dronova, daju se indikacije poljoprivrednicima kako da postupaju u svom radu. Na primer: dron "daje" informacije mašini i distribuira proizvod u zavisnosti od podataka. Ili na primer, kod ekstenzivnih kultura – cerealija, mašine dobijaju informacije od satelita kako da obavljaju proizvodnju i kako da se ponašaju. Za proizvodnju voća, na primer,

postoje senzori koji procenjuju nivo razvijenosti plodova tako da se u zavisnosti od toga upravlja dovodom vode i đubriva. Zatim, mašine za branje grožđa – u zavisnosti od mapa vegetacije, tačno se zna koliko je šta zrelo i tako prilagođavaju branje.

Ono što je najvažnije i što mi radimo je upravljanje protokom informacija koje su prikupile mašine. Da bi se tehničke indikacije učinile što efikasnijim, bitno je upravljanje podacima. Svi ovi sistemi čine neke instrumente veštačke inteligencije na osnovu čega se obrađuju i ispituju podaci, kako bi se donosile ispravne odluke.

eKapija: Koliko je tehnologija dostupna poljoprivrednicima?

- Novac je jedna od osnovnih prepreka. Mi se trudimo da napravimo zajedničku, objedinjenu uslugu za više proizvođača, kako bi ona bila dostupnija. Još jedna od prepreka je kulturološka jer se poljoprivrednik nalazi upravo na suprotnoj strani od tehnoloških inovacija. Zbog toga je bitno obrazovanje, profesionalno osposobljavanje, pružanje informacija i operativna podrška.

eKapija: Koliko bi država mogla da pomogne?

- Mnogo bi nam značila ta pomoć. Mi pravimo projekte, delom ih finansira država, a delom privatna preduzeća. Velike su mogućnosti za javno-privatno partnerstvo. Vi, recimo, imate resurse i spremate se da uđete u Evropu, tako da je važno da javni i privatni sektor rade zajedno.

eKapija: Šta bi Srbija mogla da nauči iz italijanskog iskustva?

- Bitno je shvatiti i preneti metod, a ne samo tehnologiju. Metod predstavlja pristup od dna ka vrhu (bottom-up), odozdo-nagore. Prvo ljudi na terenu operativno prikupljaju informacije vezano za potrebe, a zatim se usklađuje tehnologija sa vašom realnošću, odnosno mogućnostima. Dakle, tehnologija se prilagođava uslovima i realnosti, a ne obrnuto.

Giovanni Mafodda, direktor ICE Beograd

Italijanske poljoprivredne firme su zainteresovane za poslovanje u Srbiji

Giovanni Mafodda

Jedan od razloga interesovanja italijanskih firmi za Srbiju svakako je i dugotrajna i istovremeno vrlo dinamična tradicija saradnje između naših dveju zemalja u brojnim sektorima, među kojima poljoprivreda zauzima istaknuto mesto. Pored toga, italijanske firme vrlo dobro znaju da partnerstvo sa Srbijom i prisustvo na srpskom tržištu otvaraju širok spektar mogućnosti za saradnju i za izvoz, posebno kada je reč o tehnologijama i proizvodima koji doprinose povećanju obima i vrednosti srpskog izvoza, čemu naravno pogoduju i sporazumi o slobodnoj trgovini koje Srbija ima sa velikim svetskim ekonomijama, poput onih sa zemljama Evroazijske unije, kaže u intervjuu za eKapiju Giovanni Mafodda, direktor ICE Beograd.

eKapija: Koliko se i šta promenilo na italijanskoj strani nakon prošlogodišnjeg sajma u Novom Sadu? Možete li nam dati neke konkretne primere povećanja ili započete saradnje u prethodnih godinu dana?

- Imamo nekoliko slučajeva firmi koje su prošle godine po prvi put sa nama učestvovale na novosadskom poljoprivrednom sajmu, a koje su sada pokrenule poslovanje u Srbiji, sa zaposlenima iz Srbije. U pitanju su firme, da navedemo samo par primera, iz sektora tehnologija za tretman plodova posle berbe, ali i iz oblasti proizvodnje sadhog materijala.

eKapija: A kako biste ocenili nastup italijanskih firmi na ovogodišnjem sajmu? Da li je bilo nekih novina ove godine kojima su se firme iz Italije predstavile ?

- Na najbogatiju ponudu inovativnih tehnologija nailazimo pre svega u oblasti povećanja i kvaliteta prinosa kao i u sektoru proizvodnje sadnog materijala. Ove godine, međutim, u grupi izlagачa u okviru zvanične italijanske izložbe na novosadskom poljoprivrednom sajmu, značajnu pažnju je u tom pogledu privukla i jedna firma iz oblasti opreme za klanice i za mesnu industriju.

eKapija: Na Međunarodnom sajmu poljoprivrede održana su i dva stručna seminara. Kakvi su odjeci tih seminara, i osim razmene iskustava – što je možda i najvažniji deo ovakvih skupova – šta je još na ovim seminarima posebno privuklo pažnju učesnika s obe strane?

- Seminari posvećeni inovacijama u agraru i sektoru mlekarstva, koje smo u okviru novosadskog sajma poljoprivrede organizovali zajedno sa Ministarstvom poljoprivrede i zaštite životne sredine Republike Srbije i Privrednom komorom Srbije, kojima ovom prilikom još jednom zahvaljujem na odličnoj saradnji, privukli su veliku pažnju kako srpskih kompanija, tako i institucija i udruženja. Od srpskih partnera smo u tom smislu već dobili pozive za učešće u programima pre svega obrazovnog profila, u okviru kojih bi bila predstavljena italijanska iskustva u ovim sektorima, dok je od strane pojedinih italijanskih govornika pokrenuta inicijativa da se organizuju poslovne posete srpskih firmi proizvodnim pogonima u Italiji.

eKapija: Kao i obično, sledi skup u Italiji – konkretno, sajam Agrilevante, na jesen, u Bariju. Da li je već bilo dogovora sa srpskim firmama o njihovom nastupu? Koliko ih se očekuje, i šta one mogu da očekuju od te privredne manifestacije?

- U dogовору са организаторима сајма Agrilevante, настојаћемо да учинимо што зnačajnijim уčešće srpskih firmi на овој манифестацији. У овом моменту је тешко давати конкретније пронозе, јер су сви радови на томе још у току. Наша кancelariја је наравно веома ангажована и на промовисању ових и сличних прилика за сусрете између италијанских и srpskih firmi i u Italiji. Приме ради, непосредно уочи новосадског сајма полjoprivrede организовали smo посету делегације коју је чинило 25 srpskih firmi сајму Macfrut u Riminiju посвећеном сектору воћарства i prerade voća.

Federiko Valentini, Konzorcijum za proizvodnju komposta

Rešavamo problem organskog otpada i nudimo rešenje za unapređenje zemljišta

Jedna od glavnih stavki i izazova u oblasti životne sredine je upravljanje otpadom. Mnoge zemlje "nude" različita iskustva i rešenja, a Italijani su ostvarili veliki napredak u selekciji otpada jer danas imaju postrojenja koja omogućavaju stvaranje visokokvalitetnog komposta. Počeli su od nule pre dvadesetak godina, a sada se oko šest miliona tona godišnje organskog otpada transformiše i preradi u kompost i tako pomaže farmerima da imaju bolje zemljište, kaže u intervju za eKapiju **Federiko Valentini** iz Konzorcijuma za proizvodnju komposta (CIC)

- Ukupne investicije veće su od dve milijarde evra, što pokazuje da je to potpuno nova industrija- ekološka - kaže Federiko Valentini koji je za eKapiju govorio o iskustvima i izazovima u ovoj oblasti.

eKapija: Kakva su italijanska iskustva u ovoj oblasti životne sredine i možete li nam malo bliže objasniti na koji način se sada obavlja selekcija otpada?

Andrzej Wilusz/shutterstock.com

rade u ovom sektoru, uz ukupne investicije veće od dve milijarde evra. To je potpuno nova industrija- ekološka.

Na taj način nastaje đubrivo koje je jedan od najboljih alata za održivost u poljoprivredi, pošto moderna poljoprivreda znatno degradira zemljište. Koristeći hemijska đubriva smanjuje se organska komponenta zemlje i zato je kompost dobar jer istovremeno rešava problem organskog otpada i nudi farmerima rešenje za unapređenje zemljišta.

eKapija: Koliko su farmeri svesni benefita tog postupka?

- Ovo je kritičan aspekt jer je godinama unazad bilo brojnih pokušaja da se pravi kompost od mešovitog otpada. To je vodilo do takozvanog "prljavog komposta" ili sivog komposta, pa su mnogi farmeri imali loša iskustva jer su nalazili u tome staklo, plastiku, metal... Moramo da ih ubedimo da je kvalitetan kompost nastao nakon selekcije otpada nešto sasvim drugačije. Treba promeniti njihovu svest. Ako im pokažemo taj postupak na njihovoj farmi, onda su i oni veoma spremni da ga prihvate. Iskustva pokazuju da kada počnu da ga koriste brzo se naviknu i nauče kako to da rade. Dakle, postoji mnogo sektora poljoprivrede gde se kompost iznova koristi u sve većim količinama.

eKapija: Da li postoji podrška države farmerima u tome?

- Neke regije u Italiji daju određenu podršku farmerima za smanjenje korišćenja hemijskih preparata i đubriva, i daju im subvencije koje iznose između 100 i 200 evra po hektaru za prevaziđenje problema distribucije ili transporta. Ipak, nije tako u svim regionima. Farmeri su, inače, veoma osetljivi što se ove teme tiče.

eKapija: Šta bi Srbija mogla da nauči iz vašeg iskustva u ovoj oblasti?

- Ako Srbija želi da bude deo evropske zajednice, jedan od prvih problema je zaštita životne sredine i upravljanje otpadom. Upravljanje organskim otpadom je najveći izazov, jer reciklaža stakla, plastike ili papira je manje-više laka. Organski otpad je teži i kompostiranje je jedan od načina za rešavanje tog problema. Mi znamo kako da ga prikupljamo od vrata do vrata i adekvatno selektujemo, znamo kako da gradimo postrojenja koja ne zagađuju sredinu i znamo kako da kreiramo finalni proizvod koji farmeri cene. Imamo dosta iskustva u svemu ovome jer smo devedesetih godina imali problem da gradovi poput na primer, Milana nisu više imali mesta za odlaganje otpada, a i dalje imamo određene probleme na jugu.

Otvoreni smo za saradnju i razmenu iskustava sa srpskim kolegama.

- Italija je ostvarila veliki napredak u selekciji otpada, razdvajajući otpad iz domaćinstva, posebno u velikim gradovima, gde danas imamo postrojenja koja omogućavaju razdvajanje organskog otpada na veoma efikasan način. Tako velike količine organskog otpada postaju odličan materijal za pravljenje visokokvalitetnog komposta. Pored toga, tu je i krupna industrija koja se bavi tretiranjem velike količine organskog otpada iz velikih gradova. Postoji puno malih postrojenja za preradu komposta koja rade sa otpadom iz bašti ili od otpadnih voda, a stanovništvo koje živi van gradova ima svoje baštice, pa i oni mogu praviti takozvani "domaći kompost".

eKapija: Koje količine se na godišnjem nivou "zbrinu" na ovaj način?

- Krupna industrija radi sa mnogo većom količinom, tako da imamo oko šest miliona tona godišnje organskog otpada koji se transformiše i prerađuje u kompost. Smatramo da je ovo uspešna priča, jer smo je započeli praktično od nule pre više od 20 godina, i stvorili jednu novu industriju. Imamo 300 postrojenja i nekoliko hiljada ljudi koji

Đorđo Venčeslai, Zavod za usluge na tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

Farmere možete uveriti u inovacije samo profitom

Đorđo Venčeslai

ISMEA je javno preduzeće koje je pod nadležnošću Ministarstva poljoprivrede Italije i godinama unazad se bavi poljoprivredom na nivou sistema. Cilj ISMEA jeste unapređenje poljoprivrednih preduzeća u Italiji, a sve putem jačanja odnosa i podsticanja stvaranja odnosa sa tržišnim subjektima – bankama, institucijama, osiguravajućim društvima. To su glavni subjekti sa kojima ISMEA ostvaruje saradnju.

Ukratko, ova institucija pokušava da implementira finansijsku podršku farmerima, kako bi započeli rast novih aktivnosti, i kako bi ubrzala pristup kreditima i testirala inovativne osiguravajuće proizvode, naveo je Đorđo Venčeslai, zadužen za kredite i projekte razvoja u ISMEA, koja je i partner ministarstva i supervizor u implementaciji evropskih programa.

Venčeslai je, na nedavno održanom Međunarodnom sajmu poljoprivrede u Novom Sadu, podelio sa srpskim poljoprivrednicima iskustva o sistemu finansiranja poljoprivrednika u Italiji, inovacijama, odnosu javnog i privatnog partnerstva, i sve popularnijoj preciznoj poljoprivredi.

eKapija: Kako se finansiraju poljoprivrednici u Italiji?

- U Italiji sva podrška stiže od EU, i zatim ide preko regionalnih vlada, što čini veoma kompleksan sistem. Reč je o nekoliko nivoa, i poljoprivrednik mora da ih sve prođe. Ukratko, previše je birokratije. Ipak, trenutno je primetno da postoji pomak od jednostavnog gran-

ju šta i kako da rade, imajući u vidu svoje potrebe. To im daje mogućnost da stvaraju iste proizvode uz primenu istih resursa.

Na taj način poljoprivrednik želi i sam dodatno da ulaže u preciznu poljoprivrodu. Danas posedujemo značajnu tehnologiju, ne samo u Italiji, koja nam omogućava da sprovedemo značajne analize i valorizacije, softvere, mašine za prikupljanje podataka, a samim tim možemo da snabdevamo osobe koje rukovode tim bankama podataka.

eKapija: Koji su najveći izazovi precizne poljoprivrede?

- Ono što nedostaje je sinteza svih ovih podataka. Nedostaju nam i kadrovi koji su sposobni da izvrše analize i pripreme podatke, da su agronomi, s jedne strane, a da imaju i potrebno informatičko obrazovanje, da poznaju hemiju, osnove poljoprivrede... Moramo da stvorimo tu zajedničku viziju i da stvorimo kadrove koji imaju bogato stručno znanje.

eKapija: Koliko su poljoprivrednici u Italiji zainteresovani za inovacije?

- Kao i svi farmeri – veoma su staromodni i konzervativni. Oni su veoma sumnjičavi u pogledu inovacija, jer smatraju da već imaju dovoljno briga o klimi, vremenu... Ali siguran sam da ako je potrebna strategija podizanja svesti, asocijacije ili udruženja bi trebalo da budu u stanju da formiraju mrežu kroz koju će objasniti farmerima da su inovacije značajne, jer im omogućavaju da rade manje i dobiju dovoljno, ili da rade manje i imaju čistije proizvode.... Mislim da je tu ključ!

eKapija: Kako vidite situaciju u Srbiji, i koje biste nam iskustvo preneli?

- Potrebna vam je veoma jaka kontekstualna analiza, iz koje možete izvući ciljeve za vaše ideje. Na primer, možete reći da je potrebna precizna poljoprivreda, ali morate znati zašto! U ovoj fazi je važno da znate koji je vaš cilj, a zatim možete razmišljati o akcijama koje treba primeniti za njegovo ostvarivanje.

Poljoprivrednike možete ubediti u pozitivne efekte inovacija samo profitom! Moraju da znaju da ako primene više inovacija mogu da proizvedu bolje proizvode, konkurentnije, koje će prodati po većoj ceni, tako da mogu da uvećaju profit, a takođe i štite životnu sredinu.

ta – kada se novac jednostavno daje, prema finansijskom instrumentu. Radi se o tome da EU daje novac kako bi implementirala finansijski instrument koji pomaže farmeru ne samo da proizvodi, već i da radi u harmoniji sa ostalim igračima na tržištu, na primer garantnim fondovima. Ako mu date garanciju, moći će da pronade finansijere...

eKapija: Da li je tu reč o javno-privatnom partnerstvu?

- Prema mom iskustvu, finansijski instrumenti moraju biti javni, državni, jer moraju biti veoma veliki i jaki, a to ne možete ako niste deo državnog aparata. Takođe, javni partner ima različit cilj od privatnog partnera. Dakle, garanti fond je jedno, a banka je nešto drugo. Oni moraju raditi zajedno, ali mora biti jasno ko je ko i ko šta radi.

eKapija: Precizna poljoprivreda izaziva sve više interesovanja. Da li je to slučaj i u Italiji?

- U Italiji nije toliko prisutna i svega nekoliko poljoprivrednih gazdinstava je do sada implementiralo ovaj sistem. Precizna poljoprivreda je sistem podrške poljoprivredi kroz prikupljanje podataka na osnovu kojih proizvodači odlučuju šta i kako da rade, imajući u vidu svoje potrebe. To im daje mogućnost da stvaraju iste proizvode sa manje resursa ili čak i mnogo kvalitetnije proizvode uz primenu istih resursa.

Mlekarstvo u Srbiji i Italiji

Preradom do dodate vrednosti i više cene proizvoda

Maksym Poriechkin/shutterstock.com

Količina proizvedenog mleka u Srbiji zadržava se na godišnjem nivou od oko 1,5 milijardi litara, iako je pad broja grla zabeležen i u 2016. godini. Prosečna mlečnost po muznom grlu je oko 3.500 litara, što nije baš zavidan nivo, ali u svakom slučaju postoji pozitivan trend.

Ovo je jedan od zaključaka Tomislava Topalovića iz sektora za poljoprivrednu politiku Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine, koji je na konferenciji o prednostima udruživanja i stvaranja proizvoda sa dodatom vrednošću u sektoru mleka, izneo stanje u domaćoj mlečnoj industriji.

On je na ovom skupu, održanom na Novosadskom sajmu u organizaciji **Italijanske agencije za spoljnu trgovinu ICE**, Ministarstva poljoprivrede i Privredne komore Srbije, naveo da je u 2016. godini otkupljeno oko 820 miliona litara kravljeg mleka koje čini 99% svog otkupa. To je za 2% manje nego u 2015. Inače, oko 50% mleka u Srbiji se otkupi, dok druga polovina završi na pijacama ili se preradi. Zanimljiv je i podatak o izuzetnom rastu otkupa ovčjeg i kozjeg mleka u mlekarama i povećanju broja ovaca.

Istovremeno, širom teritorije EU godišnje se proizvede oko 63 miliona tona mleka. Najveći broj grla po uzgajivaču je u Velikoj Britaniji – 80, dok je u Italiji ili Francuskoj prosečan broj oko 40 muznih krava. Ukupno broj muznih grla u EU je 23 miliona.

AlexanderTolstykh/shutterstock.com

U izvozu iz Srbije već nekoliko godina dominiraju kiselomlečni proizvodi koji beleže rast od 34% u odnosu na 2015. Najveće izvozno tržište i dalje čine zemlje članice CEFTA, dok je glavno tržište EU.

ITALIJANSKA MLEČNA INDUSTRIJA

Na konferenciji u Novom Sadu predstavljena su i italijanska iskustva u mlečnoj industriji. Ova zemlja ima veoma razvijenu industriju za preradu mleka sa godišnjim prometom od 15 mlrd EUR. Inače, italijanski model se znatno razlikuje od ostalih zemalja.

- U Italiji se ne proizvodi ono što je tipično na evropskom i svetskom tržištu. Na primer, ne proizvodimo ni obrano ni punomasno mleko. Čak i puter se proizvodi kao nus proizvod tvrdih sireva. Imamo drugačiju paletu proizvoda i zato Italija svoju proizvodnju usmerava na sveže mleko i sireve – objasnio je Fabio del Bravo.

Druga osobina italijanske mlečne industrije je da 80% proizvodnje mleka dolazi sa severa zemlje – Lombardija, Veneto, Piemont, Emilija Romanija imaju najveći udio. Ukupno Italija ima oko 33.000 proizvođača, dok ih je 90-ih godina bilo 350.000, što je ogroman pad.

Fabio del Bravo kaže da je u međuvremenu došlo do procesa reorganizacije, a mnoge male farme su prestale da rade iz ekonomskih razloga.

- Tokom poslednjih nekoliko godina značajno raste izvoz sireva koji je veoma bitan za očuvanje sektora. Italija je četvrti izvoznik mlečnih proizvoda, a u poslednjih deset godina vrednost izvoza sireva je porastao za skoro 80%. On je usmeren uglavnom na EU, ali je rast zabeležen i prema SAD - ističe **Fabio del Bravo**.

PREDNOSTI UDRUŽIVANJA

Kada je reč o udruživanju proizvođača, u sektoru mleka je ta saradnja najrazvijenija. Između ostalog i zato što je zadružna saradnja mnogo razvijenija na severu Italije nego na jugu, i to je čak pitanje tradicije. Oko 64% prodaje mleka ide preko zadružnih ugovora, a izdvaja se pet velikih zadruga.

Đanpjero Perna iz Konzorcijuma za zaštitu mocarele od bivoljeg mleka Kampanije kaže da je glavni zadatak ovog udruženja pomoći članovima, kako u nabavci, tako i prilikom otkupa.

- Imamo 300 kompanija članica i oko 1.500 proizvođača, plus 107 kooperativa. Svi smo udruženi oko disciplinovane proizvodnje koju poštujemo kao Bibliju, i takvim radom stigli smo do 4 miliona tona proizvoda godišnje. Članovi ukupno imaju 350.000 grla bivila, mediteranske rase, i ostvaruju promet oko 400 mil EUR - naveo je Perna.

On je istakao da su najveća izvozna tržišta Francuska, Nemačka i Velika Britanija, a sve je veće interesovanje i iz Kine, Hong Konga, UAE, gde je znatno povećana potrošnja sireva. Takođe ističe i velike mogućnosti za potencijalnu saradnju srpskih proizvođača i italijanskih kompanija.

- Sve do 2015. godine imali smo proizvodnju mleka po kontingentima, odnosno kvotama koje su zadavane pojedinim zemljama još 80-ih godina. Tada je usledio proces otvaranja tržišta i značajan rast proizvodnje, da bi 2016. došlo do stabilizacije – rekao je Fabio del Bravo iz Zavoda za usluge na tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ISMEA i naveo da je prosečna cena mleka najviša u Italiji – 32 evrocenta po litru, ali se razlika u odnosu na druge zemlje polako smanjuje.

Otkupne cene sirovog mleka su najboljina tačka u Srbiji, a prema rečima Tomislava Topalovića, i kod nas i u Evropi su ovi iznosi već nekoliko godina na niskom nivou.

- Inače, Srbija ostvaruje pozitivnu spoljnotrgovinsku razmenu kada je reč o mleku i mlečnim proizvodima. Vrednost uvoza u 2016. je veća za 5,4% u odnosu na 2015. a u pogledu količina zabeležen je rast od 16,2%, što je bilo očekivano. Mi i dalje imamo pozitivan bilans, ali je vrednost izvoza za oko 3% manja, dok je količinski izvoz niži za 8% nego 2015. - objasnio je Topalović.

ZAŠTIĆENI PROIZVODI I DO 70% SKUPLJI

Na skupu su predstavljeni i primeri uspešnih srpskih proizvođača mleka, poput kompanije **Promlek** ili **Mlekare Kačarević**, a istaknut je i značaj oznake geografskog porekla kao dodate vrednosti koju je u slučaju pirotskog kačkavalja zaštitila **Mlekarska škola iz Pirot-a**.

Savetnik ministra poljoprivrede **Radivoje Nadlački** je podsetio da je sirovom mleku najlakše dodati vrednost preradom. On je napomenuo da u Srbiji imamo veliki broj proizvoda od mleka, pri čemu su mnogi od njih tradicionalni, a neki i zaštićeni geografskim poreklom. Prema njegovim rečima, ti proizvodi imaju potpuno drugačije mesto na tržištu od onih "konfekcijskih".

Fabio del Bravo objašnjava da za priznavanje geografskog porekla mora najpre postojati proizvod sa određene teritorije. Ipak, kako je to javno dobro, odnosno javna baština, svi proizvođači sa te geografske oblasti koji poštuju pravila proizvodnje moraju imati pravo da ga koriste. Reč je o jednom otvorenom sistemu koji ima dobre i loše strane.

- U celom lancu se javlja niz sporova i ograničenja, a tu su i napadi sa drugih tržišta na isti proizvod. Zato je potrebno da postoji jasna definicija.

U Italiji postoji 3.300 registrovanih proizvoda u oblasti hrane i vina, i čak 51 vrsta sira zaštićena geografskim poreklom. Ovi sirevi proizvode se u količini od oko 512.000 tona i vrednosti od 3,6 mlrd EUR.

Takođe, na Apeninskom poluostrvu su brojna i udruženja za zaštitu geografskog porekla, pa tako više od 200 konzorcijuma brine o proizvodima.

- ISMEA je došla do zaključka da je trend cena za proizvode sa geografskim poreklom važnih kategorija bio mnogo dinamičniji nego kod prosečnih cena celih referentnih kategorija - sirevi, masline, ulje... Na primer, u slučaju sireva, geografsko poreklo podrazumeva cenu koja je 70% veća nego kod proizvoda nepoznatog porekla - navodi Del Bravo uz zaključak da je to jedan od jasnih pokazatelja u kom pravcu bi trebalo da se kreće mlečna industrija.

Marko Andrejić

Oznaka zaštićenog porekla

Put ka većoj sigurnosti plasmana mleka i mlečnih proizvoda

Tržište mleka u EU se polako smiruje nakon potresa kada je, zbog ukidanja kvota za proizvodnju mleka, došlo do porasta proizvodnje koja je, uslovivši nestabilnost cena, dovela i do deregulacije tržišta. Evropa, koja je zajedno sa SAD, ključni igrač na svetskom tržištu mleka, reagovala je u takvoj situaciji i došlo je do izvesnih promena, rekao je na prezentaciji tokom Međunarodnog sajma poljoprivrede u Novom Sadu **Fabio del Bravo** iz Direkcije za ruralni razvoj u okviru Instituta za usluge na tržištu poljoprivredno-prehrabrenih proizvoda (**ISMEA**). Kao rezultat, proizvodnja i cene su u 2016. godini donekle stabilizovane, ali celokupna situacija i dalje predstavlja gorući problem sa kojim Evropa mora da se izbori.

U periodu tog poremećaja na evropskom tržištu, u Italiji – u kojoj je potrošnja svežeg mleka poslednjih godina inače u ozbiljnog padu – bilo je karakteristično da je porastao izvoz svih mlečnih proizvoda, pre svega dve zvezde izvoza – sireva "Grana Padano" i "Parmigiano Reggiano". Sirevi inače predstavljaju veći deo izvoznog mlečnog kontingenta – skoro 70%, a samo dva ovde pomenuta donose dve trećine ukupne vrednosti izvoza italijanskih sireva.

Za proizvođače svežeg mleka u Italiji, međutim, domaće tržište je najbitnije a kako potražnja neprekidno opada, tako rastu i njihove brige. Udruživanje je zbog toga praktično postalo neophodno, jer oni koji su ušli u konzorcijume imaju veću sigurnost i čitav sistem doprinosi njihovim većim prihodima, naglasio je del Bravo.

Veliki broj italijanskih sireva (kao i drugih proizvoda) ima oznaku zaštićenog porekla. Samim tim iskustvo Italije za Srbiju može biti od velike važnosti u pokretanju procedura za mnoge proizvode koji još čekaju da stignu do ove liste.

Brisel je u celoj proceduri ključni igrač, tvrdi del Bravo. Sve kreće od lokalnog nivoa, od grupe proizvođača, kao što pravilnik nalaže, koja okuplja farmere i definije elaborat. Grupa ulaže molbu i pokreće proceduru pri nadležnom ministarstvu, koje ocenjuje i eventualno traži dopune. Kada je upit kompletiran, prosleduje se u Brisel. Zatim slede pregovori, provere, pa objava provizornog priznanja geografskog porekla. Dok traje "privremeno priznavanje", zapravo se ostavlja vreme drugim proizvođačima da eventualno ulože žalbu. Ukoliko nema primedbi, ide sledeći korak i sve završava konačnim priznavanjem oznake.

Cela procedura je prilično zahtevna, ukazuje del Bravo, i niko ne zna koliko tačno može da potraje. Ipak, poslednjih godina je malo ubrzana, tako da ima određenih pomaka, mada dosta zavisi i od kvaliteta same aplikacije. Od nje sve zavisi.

Ono što je posebno važno i na čemu se nikad dovoljno ne insistira jeste važnost elaborata! Dobar i precizan elaborat rešava 50% problema, i pre i posle sertifikacije, savet je koji je del Bravo uputio srpskim kolegama.

"Elaborat je najvažniji. Koliko god bio banalan savet – smatram da kada krećete u proceduru dobijanja oznake geografskog porekla, treba uzeti kao primer nekoga ko je sve to već prošao, prema kome se možete ravnati. Možda baš Italiju, mada ima i drugih zemalja, ali Italija i Srbija su ipak dovoljno bliske i postoji određeno zajedništvo..."

Postoje primeri italijanskih proizvođača, doda je, koji su dobili sertifikate, odnosno oznaku geografskog porekla, ali su njihovi elaborati toliko strogi i detaljni, da su neprimenjivi u praksi, pošto ne dozvoljavaju proizvodnju po određenim, tržišno prihvatljivim cenama. Zato treba biti vrlo obazriv i voditi računa prilikom formulacije elaborata.

Mocarella najvoljeniji sir na svetu

Italijani udruživanjem i sertifikatima otvorili vrata Evrope

Mocarella je, bez sumnje, jedan od najtraženijih, najkorisnijih, i najvoljenijih sireva na svetu. Ako bi se sudilo po statistikama, moglo bi se učiniti da je u pitanju američki sir – s obzirom na tamošnju potrošnju. Osim imena koje samo po sebi asocira na Italiju, prava mocarella i jeste ona koja se pravi u Italiji, mahom na njenom jugu, isključivo od – bivoljeg mleka. Njene verzije od kravljeg mleka – upravo one koje se prave u SAD, nikada ne bi prošle kod Italijana, ili pak nekog dobrog poznavaca sira. Mocarella “a la Italia” ima mnogo kremastiju teksturu i teško-slatkasti ukus koji potiče od višeg nivoa masnoće u mleku bivolica.

Mocarella je 1998. godine dobila sertifikat EU kao garantovano tradicionalni specijalitet, što znači da se u zemljama EU može prodavati samo mocarella proizvedena po tradicionalnoj recepturi. To, međutim, ne zahteva i specifikaciju vrste mleka od koga se pravi. Italijanska mocarella od bivoljeg mleka, prodaje se kao “Mozzarella di Bufala Campana”, ima oznaku EU kao proizvod sa zaštićenim geografskim poreklom – i stiže sa određenih lokacija u regijama Kampanija, Lacio, Apulija i Molize.

Na Međunarodnom sajmu poljoprivrede u Novom Sadu, predstavnik Konzorcijum za zaštitu mocarele od bivoljeg mleka Kampanije, **Đanpjero Perna** govorio je o izazovima proizvođača mozarele ali i proizvoda sa zaštićenim poreklom, i potrebi njihovog udruživanja kako bi se, ne samo lakše oduprli problemima sektora, već i lakše dožli do podsticajnih sredstava i bolje plasirali i na tržištu EU ali i tržištima drugih zemalja.

Ono čemu udruživanje najviše doprinosi, naglasio je Perna, to je da omogućava i olakšava dobijanje potrebnih sertifikata o geografskom poreklu koji sada postaju praktično uslov za plasman proizvoda na evropsko tržište. To je dodata vrednost koju konzorcijum, odnosno udruženje može da pruži, upravo ta garancija, jer konzorcijum je praktično garant kvaliteta, zdravstvene i biološke ispravnosti proizvoda.

Sa sertifikatima, proizvod "otvara" dodatna vrata za plasman proizvoda. Konačno, pomaže prepoznatljivosti na tržištu, jer kada konzorcijum stoji iza proizvoda to potrošaču pruža priliku da isprati celokupan lanac proizvodnje – od pašnjaka na kojima se uzgaja stoka do gotovog proizvoda.

Konzorcijum proizvođača mocarele u Italiji okuplja oko 300 kompanija, 1.500 proizvođača i 107 udruženih mlekara sa ukupno 1.400 uzgajališta na kojima je oko 350.000 grla bivola, mediteranske rase, kaže sagovornik eKapije i dodaje da se bivolje mleko koristi isključivo za proizvodnju mocarele i nema nikakvu drugu upotrebu. Reč je oko 200 miliona litara mleka godišnje. Članovi Konzorcijuma su u prošloj godini prozveli 44.000 tona mocarele, a ukupan promet bio je oko 400 mil EUR.

Od udruživanja prednosti imaju i proizvođači i država, naglasio je Perna. Kao primer naveo je da udruženi članovi, uz određenu kotizaciju – koja za proizvođače sira iznosi 3 evro-centa po kilogramu, a za uzgajivače 1 evro-cent po proizvedenom litru mleka – svojim zajedničkim nastupom stiču prednost tako što konzorcijumi praktično deluju kao filteri, kao tampon zone, između države i proizvođača, i omogućavaju mnogo lakše upravljanje sredstvima koja država stavlja na raspolaganje u vidu raznih subvencija. Tu vrstu pomoći od države lakše će dobiti organizovana grupa proizvođača nego pojedinačni poljoprivrednici sa ad hoc zahtevima i predlozima. Ovo omogućava uniformisanost, i samim tim i država s jedne strane i proizvođači sa druge, imaju prednosti od postojanja ovakvih udruženja.

Na pitanje šta bi Srbija mogla da nauči i primeni iz italijanskih iskustava, Perna je sugerisao da bi Srbija trebalo da se orijentije na diversifikaciju i proizvodnju, na primer, ovčjeg mleka. I opet je naglasio potrebu i mogućnost da se ceo proces prati, od samog uzgoja grla pa do proizvodnje mleka i dalje prerade. Jednom kada se taj model primeni i da razultatae, moglo bi da se proširi i na, kako je rekao, "mejnstrim" mlečnu industriju, odnosno kravlje mleko.

I pšenica u pasti sa oznakom "Made in Italy"

Italija je u maju zatražila od Evropske komisije dozvolu za isticanje zemlje porekla pšenice u pasti koja se prodaje u zemlji. O nameri da zatraži ovaj postupak, italijanska vlada je Brisel obavestila još u decembru prošle godine, a sada načinila i prvi zvaničan korak.

Ministar poljoprivrede Mauricio Martina poručio je da, nakon mleka i mlečnih proizvoda, i pasta zahteva mnogo veću transparentnost, odnosno da je potrebno i da poreklo njenih sastojaka bude jasno istaknuto na pakovanju.

Od sredine aprila, svi mlečni proizvodi u Italiji dobili su nove deklaracije na kojima obavezno mora biti navedeno poreklo sastojaka. Proizvodi poput UHT mleka, buter, jogurt, mocarella i drugi sirevi sada imaju vidno istaknuto na pakovanju odakle potiču sirovine korišćene u gotovom proizvodu.

Nova pravila se odnose na mleko svih životinja i na deklaracijama mora biti jasno navedeno gde je obavljena muža kao i gde je mleko procesuirano. Organska hrana i proizvodi koji sadrže mleko ali se ne smatraju mlečnim proizvodom ne podležu ovom pravilu, kao ni proizvodi koji su određeni za dalju preradu i nisu namenjeni konzumiranju.

Najavljujući ovu promenu, italijansko Ministarstvo poljoprivrede izrazilo je nadu da će ovaj eksperiment postati standard i u drugim zemljama članicama EU. "Gradani moraju biti informisani kako bi mogli da svesno izaberu šta stavljuju na svoj sto. To znači zaštitu brenda 'Made in Italy'".

Na isti način, Italija sada traži da na deklaraciji za pastu koja se prodaje u Italiji bude tačno navedeno gde je gajena i mlevena pšenica od koje je napravljena pasta. Trenutno, italijanske kompanije koriste mešavinu od oko 70 odsto italijanskih i 30 odsto uvoznog duruma. Italijanski farmeri gaje oko 4 miliona tona duruma svake godine.

Rastućem trendu poslednjih godina da manji proizvodači koriste samo italijansku pšenicu, pridružuju se i veliki, poput Barilla – koji od 2014. godine koristi samo durum gajen u južnom delu zemlje za svoj premijum brand - Voiello. Otud ne čudi zabrinutost na tržištu duruma, naročito u Kanadi, svetskom lideru-izvozniku, u strahu da bi to moglo da smanji izvoz. Prema podacima Nacionalne organizacije proizvođača paste (UNAFPA), Italija je ubedljivo najveći proizvodač paste u svetu, sa 3,2 miliona tona, zatim slede Sjedinjene države sa 2 miliona tona.

Da li ste čuli za društvenu poljoprivrednu?

SSokolov/shutterstock.com

U Italiji društvene inovacije postaju sve značajnije, a u poslednje vreme u tome se izdvaja i sektor poljoprivrede. Sve je više projekata društvene poljoprivrede, a za sve kojima je nejasno sta sintagma "društvena poljoprivreda" podrazumeva - u pitanju su aktivnosti koje povezuju poljoprivredu i unapređenje kvaliteta života u lokalnim zajednicama u cilju što bržeg i jačeg razvoja.

Prema objašnjenjima predstavnika nekih od najvećih socijalnih zadruga u Italiji, društvena poljoprivreda obuhvata aktivnosti koje spajaju poljoprivredu i terapije, socijalne usluge, brigu u zajednici i obrazovanje.

To praktično navodi na zaključak da socijalne zadruge imaju važnu ulogu u razvoju socijalne ekonomije u Italiji. Specijalizovane su za radnu integraciju marginalzovanih grupa, a u isto vreme su deo poljoprivrednog sektora.

Jedan od primera su aktivnosti socijalne zadruge **Nuova Cooperazione Organizzata** (Nova organizovana saradnja) koja se bavi proizvodnjom tradicionalne hrane. Usmerene su pre svega na radnu integraciju bivših zatvorenika. Ideja je da ih uvedu u legalne poslovne tokove i na taj način pomogne njihova društvena integracija.

Takođe, postoje i grupe koje pomažu osobama sa invaliditetom, mentalnim poteškoćama za koje otvaraju dnevne boravke, a neke se bave promovisanjem lokalne proizvodnje hrane i povezuju poljoprivredu i prihod od turizma sa namerom da unaprede kvalitet socijalnih usluga.

Na jugu Italije, jedan konzorcijum napravio je trend u cilju da promoviše lokalnu proizvodnju hrane. Hrana koju prodaju proizvode socijalne zadruge koje se bave radnom integracijom, a prodaju ih uglavnom preko interneta. Kupovinom njihovih proizvoda ne samo što se podržava razvoj zadruge, već i lokalnog sistema socijalne zaštite.

Takođe, zanimljivo je da postoji i koncept podrške onima koji nisu u sistemu socijalne zaštite.